

8. Kalik J. The Orthodox Church and the Jews in the Polish-Lithuanian Commonwealth. *Jewish History*. 2003. № 17, С. 229–237.

9. Wiślicz T. “Jews “Holding the Keys to the Church” and the Posthumous Career of Zelman Wolfowicz of Drohobych. *Jewish History*. 2023. № 37. С. 101–121.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-530-6-70>

Куцаєва Т. О.

ORCID: 0000-0002-6092-768X

кандидат історичних наук,

учений секретар

Національний історико-архітектурний музей «Київська фортеця»

м. Київ, Україна

ПОЖЕРТВИ СИНАГОГАМ ВІД РЕБЕЦИН У КОНТЕКСТІ НОВИХ ПІДХОДІВ ДО СТУДІЮВАННЯ МУЗЕЙНОЇ ЮДАЇКИ

Ключові слова: гендерні студії, епіграфіка, ребецин, юдаїка.

Важливо вийти за межі описових і мистецтвознавчих підходів до студіювання музейних колекцій, концептуалізувати нові візії на, здавалось би, вже “давно вивчені теми”. Робота з колекцією юдаїки в Національному музеї історії України триває понад 30 років. Оприлюднено щонайменше 132 наукові і науково-популярні публікації. Але досі залишається простір для нових студій. Отже, новим методом вивчення колекції можна назвати встановлення суб’єктності пам’ятки, повернення її власнику/ці “голосу в історії”. На тлі багатьох викликів метод дає змогу розуміти соціальні ролі людей на тлі епохи та в контексті спільноти, поєднувати музейну науку з культурною та соціальною антропологією, гендерними студіями.

Як приклад пропонується матеріал, накопичений для підготовки монографії “Віднайдене та переосмислене: юдаїка в зібранні головного історичного музею України” (2024, за підтримки the Memorial Foundation for Jewish Culture (USA)). Подані наразі висновки – результат подальшої незалежної роботи для створення картини про певну матеріалізацію духовних цінностей, традицію подарунків синагогам. Для аналізу обрано персоніфіковані гравіювання на виробах з дорогоцінних і недорогоцінних металів, багато від імені жінок. Ці гравіювання – джерела епіграфіки. Вже наявне розуміння того, що переважно заміжні жінки з єврейських громад

України XIX – поч. XX ст. були одноосібними дарувальницями і співдарувальницями ритуальних виробів для синагог на честь тих подій, які були окреслені лише життям родин. Так радісні або трагічні приватні події були включені в соціальний контекст. Наразі можна зазначити увагу гравіювань до важливості соціальної ролі, яку відігравала ребецин (ребецн, рабаніт). Через “старі” гравіювання, які зберегли імена жінок та часто їхнє походження, нині окрема дружина релігійного голови хасидської спільноти “продовжує” брати участь в соціальному житті спільноти, є прикладом моделей поведінки.

Вкладний напис на мідних Ец Хаїм про дарунок для синагоги від рабина Менахама Нахума (сина Іцхака Рабиновича) та його дружини Рахіль (донька рабина Шмуеля) (переклад наш) вказує на те, що жінка є вірною супутницею свого чоловіка. Гравіювання на срібному торашилді з корзиною з квітами та картушем із гравіюванням: “Це молитва жінки Гліксель, дружини рабина Дова, на честь Тори” [3] вказує на те, що ребецин діяла самостійно. Якщо вона не була вдовою, то ця жертва підкреслює незалежність ребецин.

Встановити деталі біографій ребецин, чії імена зафіксовані, вкрай складно. На пам’ятках немає назв міст, де вони жили. Персоналії рабинів – це єдині “ключі” для подальших пошуків.

Серед відомих ребецин України була, наприклад, Хана Шнеєрсон (1880 р., Миколаїв – 1964 р., Нью-Йорк) – донька рабина Миколаєва та дружина Леві-Іцхака, з 1908 р. рабина Катеринослава (Дніпра). Освічена жінка розуміла громаду. Приєдналась до чоловіка після його заслання в Казахстан у 1938 р. Після його смерті емігрувала до Парижа в 1946 р., потім у США. На пам’ять про ребецин засновано освітні заклади “Бейт Хана” (один у Дніпрі) і “Махон Хана” [2].

Ще одне гравіювання, яка варто навести, виявлено на срібному торашилді. На Скрижалях Заповіту в обрамленні двох ваз із Деревами життя, під схрещеними руками коенів, є текст: “Для рабі Іцхака, сина Давида Га-Леві з його дружиною Мір’ям Нехамою. Рік 6619 (= 1859)” [1, с. 282]. Це вказує на ту повагу, що дарувальник виявив до подружжя як до рівних в авторитеті лідерів громади.

Література:

1. Романовская Т. Художественно-стилистические особенности торашилдов XVIII–XIX ст. Вольни и Подолии // “Штетл” як феномен єврейської історії. Зб. наук. пр. Інститут юдаїки, 1999. С. 277–284.

2. Хана Шнеєрсон. URL: https://www.fjc.org.ua/templates/blog/post_cdo/aid/1165328/PostID/65041

3. The Center for Jewish Art Collection. URL: <https://cja.huji.ac.il/?mode=set&id=6366>